

HÁROM UJJ

A három malacocskát nem sokkal azután szerezte Futó János, hogy hazatért a katonai szolgálatból. Már akkor, közvetlenül a leszerelés után is, mikor a vonat megállt a régóta nem látott kis falusi őrháznál, mind csak a malacok motoszkáltak a fejében. Sőt a huszonnégy órás utazás alatt, míg zötyögve ringatta őt a vasúti kocsi, képzelete szüntelen az akkor még nem létező malacokkal játszadozott.

Volt otthon a ládafiában némi megtakarított pénze; még szolgálégény korában kuporgatta össze a barcasági szászoknál. Ahhoz a pénzhez hozzá nem nyúlt volna egy világért. Néhány napig tudakozódott, nézdelődött a faluban, s elment egy-két hetivásárba is, hogy tájékozódjék az árak felől. Mert közben erősen elidegenedett az itthoni civilélettől. S azután megvásárolta a vinnyogó állatkákat; három darabot összesen.

Az anyacsecsről letépett malacok eleinte sokat sírtak, visítottak, de hamarosan megbarátkoztak a helyzettel, s napestig szorgalmasan turkáltak Futó Jánosék szűkre szabott, keskeny udvarán. Főleg a kerítések tövében, ahol puhább a talaj.

Futó János, miután már malac is volt a háznál, a házasságról kezdett gondolkozni. Talán nem jutott volna eszébe, hogy az élete ilyen nagy fordulatán töprengjen és elmélkedjék, ha egyszer, csak úgy szájvégről, félig tréfásan, oda nem súgja neki a szomszédasszony:

– Aztán mikor eszünk már nagykanállal nálatok, te János? Bizony elkelve a háznál egy fiatal menyecs-

ke! Hiszen édesanyád alig vonszolja már a derekát, te pedig amilyen tepelák vagy, a puliszka sem rágódik meg a szádban!

Akárhogy forgatta a szomszédasszony szavait, be kellett látnia, hogy azokban sok igazság rejlik, öreg édesanyja többet nyomta elaszott testével az ágyat, mint amennyit az anyaföldön tipegett. Mindig fájt valamije, egyszer a dereka, máskor a lábai: s néha úgy eldagadt a bokája, hogy szinte-szinte megrepedt rajta a tüzes bőr. Amikor a sok munkában s rengeteg vesződésben lepergett évek lassanként maguk mögött hagyják a hatvanadik fordulót: így szokott az már lenni. Özvegy Futóné napestig mozdulatlanul feküdt az ágyában a csikos párnák közt egyre gyakrabban, csupán az ajkai vonaglottak meg olykor, s hangos jajgatások, keserves nyögések szakadtak ki a melléből. Panaszainak nem volt vége-hossza. Nyegedőzött és jajveszékelt akkor is, ha senki se hallotta. Elsírta keserveit az üres levegőnek vagy a „láthatatlannak”, aki hite szerint ott trónol fönt az égben, és számontartja a földi élet minden szenvedését. Azt gondolta: aki sokat jajgat és sokat panaszodik, az majd elnyeri az örök élet és az idvesség koronáját odafönt a magasságos mennyeekben.

A házon s az udvaron erősen meglátszott a dolgos asszonykéz hiánya. Amikor Futó János a szegényes motyóját rejtegető katonaládájával végre hazaérkezett a nagy útról, és pillantását körülhordozta a házban, nyomban észrevette, hogy a falak már múlt ősszel sem láttak meszelőt. Hűvös, csípős kora tavaszi napok jártak akkoriban. De az ő kályhájukban napokig nem lobbant föl a tűz. Néhány tyúkjuk napestig az ajtót ostromolta, s csak ritkán vetettek nekik egy-egy marék kukoricát. Az udvart pedig jócskán fölverte a dudva.

Így nem mehetett tovább: valóban asszony kellett a házhoz. Belátta ezt Futó János, s ezért a lelkében termékeny talajra hulltak a szomszédasszony célzásai.

A következő napokon mintha összebeszéltek volna a szomszédasszonyok: már egészen merész célzások

röppentek fel mindenfelől, s azok ugyancsak fölserkentették a János vérért és fantáziáját:

– Ha nem volnál olyan tátott szájú, akkor észrevetted volna a Kovácsék Juliskáját, hogy az milyen éhes szemeket mereszt reád. Csak épp hogy föl nem fal! De te az ilyent nem látod meg... – tüzelte az egyik.

A másik meg nagy titokban, átpusmogva a kerítés fölött:

– Miért nem nyitod bé soha a Balázs Jóska bá házának ajtaját? Ott mindegyre elemlegetnek, s a leány azt mondja, tegnap találkozott veled a Borzond dombja fölött, ahol szántogattál, de te észre sem vetted!

Dehogyan vette ő észre! Igenis megnézte ő titokban Balázs Katit, amikor az, farát riszálva, fejét félig elfordítva, elhaladt kissé odébb az ösvényen. Végiglegette szemét a leány egész alakján, tetőtől talpig. De hát...

Megnőttek, fölserdültek a leányok, míg Futó János a Barcaságon szolgált, majd a kincstári angyalbört koptatta. Alig ismeri meg egynémelyiket. Akadt eladóleány a faluban bőségesen. Csak a kezét kellett kinyújtania, s tíz is került egy ujjára: szinte ragadtak, mint a méhecske a mézes tányér pereméhez. De hát...

Egyik leány például, az a bizonyos Kovács Julis, olyan szegény volt, hogy az ünneplő inge is házi szőtt kenderből készült. Ha annak köti be a fejét, ketten vehetik majd kezükbe a koldusbotot. A másikonak lett volna egy-két darab földceskéje, de az meg csúnya volt, mint az éjszaka. S akinek a szívét jó pár holdnyi fekete szántó meg dúsan zöldellő rét védelmezte, arra rá sem mert pillantani. Megtörtént ugyan, hogy módos gazda leánya rebegette el a holtomiglant egy-egy szegényebb legény oldalán, de leginkább csak olyankor, ha nem talált magához illő társat, vagy ha már előbb megnyalogatta a mézet s szégyenbe került.

Esténként, amikor hazakerült a szántóból, és elkúrálta, berekesztette a malacokat, majd leült a küszöb-

re füstölgő cigarettával a szájában, ilyesmikre gondolt. Gazdag leány nem kell neki. Isten őrizz! Ha módos házhoz cseppenne vőül, akkor csak a pucokban volna a helye, ott fűtözödhetne és sóhajtozhatna: sorsa a szolgák sorsa lenne, s még fizetséget sem adnának érte.

Sokat járt-kelt a világban, megismerte ő a szelek fúvását...

Így aztán a sok eladóleány között mégis sivár árvaságban éldegélte Futó János a maga kietlen napjait. Szíve akár a virágba borult tavaszi faág, amelyre azonban nem akart rászállni az énekes madár...

Egyik délután történt, hogy az utcán játszadozó gyermekek labdája átröpült a Futóék kerítése fölött. A gyermek utanaszaladt, visszajövet viszont csak épp becsattintotta maga után a kaput, de nem csukta ki-lincsre. A malacok hamar fölfedezték a csábító rést, s uccu neki, kereket oldottak. Mire János estefelé hazatért, be sem térítette a teheneket az istállóba, már észrevette a nagy csendet.

A malacok sehol...

Elindult a jószágok után, járta az utcákat, benézett a kerítések mögé, néha hívogatta őket, de nyomuk veszett. Jánost egyre nyomasztóbb keserűség szállta meg: hová a fenébe lehetek el azok az állatok? Bennük volt minden reménye. Az egyiket kés alá számította, a másikat, a kendőset eladásra, a harmadikat viszont magnak akarta meghagyni: szaporítani. Lesz neki jövőre akár tíz is! De ahogy rőtta az utcákat, s hiába hívogatta, csalogatta az eltűnt malacokat erősen foszladozni kezdtek a reményei...

Estefelé mindig nagy a lótás-futás, keresgélés a falu utcáin. Előfordul, hogy egy-egy gazdaasszony csak ilyenkor látja meg a csirke hulláját: a legszebb kendermagos csirkéjét, amelyet valamelyik száguldó gépkocsi kerekei elgázoltak. Lesz is aztán ilyenkor belőle sírás, féktelen átkozódás és ökölrázás.

Ezen az alkonyaton Kajcsa Erzsi libái kódorogtak el. A szerencsétlen már félórája lótot-futott, azt se tudta, hol áll a feje, hiába kereste a nyolc tollasodó pipét meg a két anyaludat.

A tavaszi költés libái mostanában kezdték próbálgatni a szárnyaikat, s olykor csapatosan húztak el az utca fölött. Éktelen gágogás és rikácsolás verte föl a falu csöndjét, s bizony leguggolt és behúzta a fejét ilyenkor minden járókelő, mert a szárnyaikat éktelen gágogások közepette csattogtató libák, ha neki-csapódnának, nemcsak a föbeliben esne kár.

Rohant az utcán Kajcsa Erzsi. Lobogott a mérge, s a keszkenő is hátracsúszott a fején, s kibomlott a haja a lázas sietésben. Átkokat szórt az eltűnt pipékre meg az özvegységre, a gyámolító nélkül maradt fiatalasszony keserves sorsára...

Alig egy éve szenderedett jobblétre az ura, – már amennyiben létezhet jobb (akárha túl e földi téreken) az Erzsi perzselően forró testénél s szerelemre gyulladt szívénél. Akkor fordított örökre hátat fiatal asszonyának, amikor annak leginkább szüksége lett volna a férfire. Alig kétéves házások voltak. A fiatalembernek rozsdás szeg fúródott a sarkába a kovács műhelyében, ahol a lovat patkolták. Előbb nem tulajdonított fontosságot a sebnek, rá se hederített, a felesége elől el is titkolta. De mindjobban nyilallott egészen eltüzesedett, s mire orvos látta volna, már késő volt.

Akkora volt Kajcsa Erzsi bánata, hogy nem vigasztalhatta meg az a néhány hold föld sem, ami az ura után maradt. Napokig sírt. Amikor elővette a bánat képes volt a fejét a falba verni. „Ha legalább egy gyermek maradt volna! – keseregte. – De mind csak vártunk, hogy teljék az idő, s most itt vagyok árván, egyedül!”

A földek sem maradtak érintetlenül. El kellett adogatni belőlük, hogy kifizethesse az orvost, a méregdrága patikát meg a temetési költségeket...

János minden elképzelhető helyet fölkeresett már a malacok után. A kerítések tövében letiporta a burját, bejárta a falu körül a határt, végigportyázott a vízmosásokon, s benézett a hidak alá. Egészen kifogyott a reménységből, s már azt kezdte hinni, hogy valaki szemet vetett az ő malacaira. Nem volt hol to-

vább keresnie, csak ácsorgott az utcán, mintha felöntött volna a garatra.

Ekkor találkozott sorstársával, a libáiért átkozódó, kétségbeesett Kajcsa Erzsivel. A viharzó menyecske megjelenésére földbe gyökerezett a János lába. Megállt egy helyben a szoknyát öltött futótűz láttán, s még az álla is leesett a csodálkozástól. Úgy meredt a menyecskére, mintha életében most pillantaná meg először, s mintha még sohasem látott volna haragtól kigyúlt fehérnépet. Bár igaz, hogy ilyenkor szép az asszony, még a csúnya is, s a szép asszony – még szebb. Mintha lángolna...

Erzsi is megérezte a férfiszemek perzselését. Egyszerre meglassult, s a következő percben már Jánoson fente a nyelvét, mintha az elveszett pipék nem is volnának a világon:

– Mit bámulsz, mint a borjú az új kapura? Hát te honnét kerültél elő, világ kódorgója? Ahelyett, hogy a szemedet mereszted, felvághatnád inkább a fát!

A szuronyroham hőkölésre készítette Jánost. Csak annyit felelt:

– A fátat?

– Hát! Nem elég, hogy a ludak odalettek, az sincs, aki fát aprítson nekem! Hogy pusztított volna el engem az Isten a drága jó dolgos urammal együtt! Szakad ki a két karom, annyit ölöm magam. Mégis szeretszét minden, ha nincsen férfi a háznál! Bár egy szolgát tarthatna az ember, de hát ki tudja azt megfizetni a mai világban? Napszámost hiába hívok, senki sem jön. Inkább a nagygazdák udvara körül sündörögnek, mintha a gazdák pénze különb volna az enyimnél!

Futó János nézett az utcán le is, fel is, s teljesen elfeledkezett a malacokról. Az asszonyi hangok megkondultak a szívében, s azt gondolta: „Hát hogy a pénzük milyen, azt nem tudom, de hogy te magad különb vagy valamennyi nagygazda minden lányánál-asszonyánál, az bizonyos!” – Ki ugyan nem mondta ezeket, hanem hümmögött készségeskedve:

– Fát vágni? Azt mondod? Megtehetem. Miért ne?

A hosszú távollét alatt elvesztette a faluban alakuló sorsok fonalát, nem sokat tudott az ilyen Kajcsa Erzsi-szerű özvegy menyecskékről, csak azt, hogy esztendővel ezelőtt meghalt az ura. Sejtelve se volt a pletykákról, amelyek suttogva jártak szájról szájra. Hangosan senki sem merte volna nyelvére venni Erzsit, mert az őrmester úrral gyűlt volna meg a baja. Az pedig nagy veszedelem, attól mindenki félt. A favágással is ezért volt annyi gondja-baja a menyecskének, mert a férfiak legszívesebben elkerülték a házatáját. Az őrmester úrtól aztán mégse kívánhatta, hogy fát vágjon neki! Egyszer-kétszer pedzette ugyan, hogy a csendőr nyugodtan megragadhatná a fejsze nyelét, de a parancsnok az ilyen célozgatásokra még csak nem is válaszolt.

Abban, hogy az őrmester befészkelhette magát az Erzsi szoknyája mellé, a községi bírónak is volt némi szerepe. Kedvébe akart járni a fegyveres hatalom helyi képviselőjének s pár nappal az Erzsi férjének halála után pedzeni kezdte, hogy jó volna áttenni a csendőrség szálláshelyét az özvegyasszonyhoz. Hely is bővebben volna, s az özvegyet is megsegítenék az-za a néhány lejjel.

A községi bíró atyai gondoskodására is kedvező fényt vetett az ilyesmi: lám, nem mondhatja senki, hogy nem gyámolítja ő az özvegyeket, ha már a sors elragadta mellőlük a családfenntartó dolgos kezét...

Jánosnak arról sem volt tudomása, hogy a csendőrség szálláshelye megváltozott. Nem is érdekelte, hogy egyáltalán milyen szálláshelyen szokta meghúzni magát az őrmester, amikor ebben a faluban tölti az éjszakát. Ellenben olyan buzgalommal aprította a fát a menyecske udvarának mélyén, hogy a fejsze csatogása a tizedik szomszédba is elhallaszott. Füleltek is a nagy nekiveselkedésre a szomszédok, különösen a fehérnépek. Hallható volt, hogy nem Erzsi ügyetlenkedik a fejszével: hozzáértő, erős férfikéz ragadta meg a szerszám nyelét. S az is bizonyos, hogy nem az őrmester. Mert olyan csoda mostanság nem esik ezen a földön!

Akinek jó füle volt, azt is hallhatta, hogy olykor vidám füttyszó vegyült a fejszedöndülések közé. Ejha, hát mégis emberére akadt volna Erzsi! Ki lehet az? Egyik szomszédasszony sem bírta a kíváncsiságával. Leskelődtek, vizslattak, s a legszemfülesebb nyomban össze is csattintotta a tenyerét. Szaladt, hogy hívja a férjét:

– Gyere már, Dénes, láss csodát! Milyen favágója akadt az özvegynek! Na, szegény Futó János! Ha felcítálják az örsre, s összetörik a csontját!

János, mit sem sejtve a körülötte settenkedő veszélyekről, vágta a fát rendületlenül. Füttyörészett, s azt sem vette észre, hogy a nap már fejest ugrott a hegy mögé. A férfi alakját lassanként körülhálózta az este. Talán sohasem állott volna meg kezében a fejsze, ha a menyecske, félbehagyva a lázas vacsora-készítést, egyik pillanatban ki nem ugrik a munkába belehevült legényhez, s azt nem mondja neki, hogy:

– Mára ejjsze elég volt, te János. Most hagyd félbe, majd aztán elszámolunk...

Akkor aztán egyszerre megszakadt a fejszecsattogás, és a csend nagy hirtelen odatoppant a favágótuskó mellé. A fütty is elhervadt a legény ajkán. Egyszer-kétszer, amint átment az udvaron a kapu felé, beleszimatolt a levegőbe, jófajta, ízletes ételekről árulkodtak a házból kiszüremkedő illatok. Ami azt illeti, Erzsi nyugodtan behívhatta volna egy tál ételre. Jánost erősen elfogta a vágy a meleg leves s a berbécstokány után. Hiába, más az élet, ha van, aki gondoskodják az emberről. Asszony kell a házhoz, aki süssön, főzzön, mosson...

Nagyot sóhajtott Futó János, és hazafelé vette az irányt.

Sötét volt már. Karjaiban égtek az izmok a munkától. De égetett a szívében is valami, talán az Erzsi házából kiszálló illatoktól. Képzelete erősen fölcsigázódott.

Öreg édesanyja már vackolt magának a sötét sarokban. Lámpát sem gyújtott, csak hevert a nyikorgó ágyon: mindig a tyúkokkal tért nyugalomra, de az is

igaz, hogy már az első kakasszó elriasztotta szeméből az álmot.

– Nahát, megkerültek a malacok? Hála istennek! – hallotta János a sarokból.

Hijnye, a malacok! Csak most jutott eszébe, hogy délután a malacok keresésére indult. Fülelt kifelé az udvarra, hallgatózott a dűledező ól felé. De csak a baljóslatú csend áradt feléje, az állatoknak se hírük, se hamvuk. Nagy kár! Hátha valaki fölfedezte őket valahol a határban, s éjszakára helyet adott nekik? Lehet, hogy tilosba tévedtek, valakinek föltúrták a kertjét, s a gazda befogta őket! Holnap aztán fölhívatják Futó Jánost a községházára, a bíró lehordja a sárga földig, megállapítja, hogy nem való a malac egy ilyen éhenkórász semmiházinak, s végül leszurkoltatja vele a büntetést. Baj lesz az, mert már alig néhány leje vergődik a ládafiában...

Mindezekre csak felszínesen gondolt, épp hogy átosontak fejen a gondolatok. Bánja az ördög a malacait! S addig forgatta, hánytorgatta magában a dolgot, hogy végül a sors szerencsés játékanak vélte az állatok eltűnését. Mert ha nem szelelnék el a falu között, akkor nem hozza össze őt a véletlen Kajcsa Erzsivel. Következésképp a menyecske sem pendíti meg neki a favágást. Ha úgy vesszük, inkább hálás lehet a malacoknak, semhogy bosszúságot vagy haragot forralna ellenük...

Úgy aludt ezen az éjszakán, mint a bunda. Hajnalban, amikor vakarózva kiállt az ajtó elé, könnyed, boldog érzések lengték körül. Megváltozott körülötte a világ. S pitymallatkor is első gondolata nem a malacok után kalandozott, hanem a favágáson járt.

Mégis számot vetett a pénzzel, amivel a malacokat vásárolta. Nagy összeg az egy magafajta szegény legénynek, kinek se családja, se rendes étele!

S ahelyett, hogy a munkája után látott volna, kilépett a kapun, tanácstalanul nézdegélt le is, fel is, s hosszas töprengés után lépteivel mérni kezdte a lába előtt elnyúló poros utat. Hol keresse azokat a koszos állatokat? Kitől tudakozódják? Tegnap délután már végigkérdezte a fél falut, s ha most újrakezdi, nevetni

fognak rajta a háta mögött. Ott sündörgött, ácsorgott hát a községháza körül, abban reménykedve, hogy egyszer csak kipillant a bíró szigorú szeme, és int neki: térjen be a malacok ügyében. Kétszer is megfordult a bíró ezen a délelőttön a községházán, s János mind a kétszer elébe toltta magát, nagyot köszönt neki, de a bíró úgy haladt el mellette, mintha egy telefonpózna hajbókolna, s nem az élő Futó János.

A nap már magasan állt. Amikor János végighor-doxta az égen a pillantását, megállapította, hogy ma már nem érdemes kimenni szántani.

Rövidülnek az őszi napok, hamar alkonyodik...

Jobb lesz, ha folytatja Kajcsa Erzsínél a faaprítást. Annyi fát darabol neki, hogy elég legyen egy egész hónapig.

Benyitott hát a kapun, s szétnézett az özvegyi udvaron. Seholy egy élő lélek. A ház ajtaja csukva: biztosan kulcsra zárta a menyecske, amikor eltávozott. Node, majd előkerül.

Hátrament az udvar végébe, s a kora délután csöndjét ismét riasztgatni kezdte a fejszecsattogás. Egész nap olyan buzgalommal vágta a fát, mintha ez volna élete legfőbb kötelessége. Olykor hátratolta kalapját a feje búbjára, s letörülte homlokáról az izzadságot. Közben fél szemmel folyton a ház ajtaja felé pislogott. De a menyecskének nyoma veszett.

Feljött a hold, mire János félbehagyta a munkát. A ház sötét volt. Vajon ki tudná kiszámítani egy fiatal tűzről pattant fehérnép útjait? Pedig abban is reménykedett, hátha ezen az estén, szorgalmas munkája elismerésül, mégiscsak odalök neki Erzsi egy tál meleg ételt?!

A hold kerekre tágult vérmes szeme, ahogy ráhunyorgott a világra, mintha csúfondárosan nevetett volna a legényen. Megérezte János. Egyet gondolt – már úgysem igen lehetett látni –, s elindult haza.

Az anyja már szundított is egy sort, mire a fia fölzaklatta.

– Mennyi van még abból a szántásból, édes fiam? Nem végezted el?

A legény nagyot nyelt, s nem felelt.

S mint ahogy a repedni készülő tojáshéjon alig hallhatóan kopog a csirke esetlen csőre, úgy jelzett Jánosnak valahonnan az ismeretlen mélységből a lelkiismerete. Az anyja tovább motyogott:

– Meg kell ragadni az eke szarvát, fiam, annak, aki szegény. Ha nem, hát bizony fölkapik az állunk majd a télen...

A szavak addig döngöcséltek, karmoláztak a fülében, míg levetkőzött, s bedobta magát az ágyba. Haragosan a fal felé fordult, s forró fejét betakarta, hogy ne hallja az édesanyja örökös intelmeit.

A következő pillanatban – bár futólag ismét eszébe jutottak a malacok, és valamiféle megbánás is ébredezett benne a szántás miatt – mégis elkalandoztak a gondolatai. Azt forgatta magában, hogy holnap már korán reggel hozzákezd a favágáshoz. Elképzelte, hogy pitymallatkor beállít a menyecskéhez, az meg csak tátja a száját, s szeme majd kiesik a csodálkozástól. Hogy ilyen szorgalmas, kitartó favágóra akadt! Elviszi a saját fejszóját is, mert az, amelyikkel mostanig csattogtatott, nincsen megfenve. Úgy maradt, ahogy a meghalt férfi kezéből kiesett. No, majd ő rendet csinál! Kifeni a fejszét. A nagy tervezetés elragadta, s hevesen kalapált a szíve. Forgolódott az ágyban, de az álom elkerülte. Nem is volt más vágya ezen a bronzsínű, holdvilágos éjszakán, mint hogy egész életében csak vágja, aprítsa a fát a sötét pillantásával szívek vágyait gyújtogató Kajcsa Erzsinek. De hát miért is ne társulhatna be ő az Erzsi életébe? Hátha megkérné feleségül? Persze, előbb még vágni kell néhány napig a fát, odaszokni egy kicsit a házhoz, s nélkülözhetetlenné tenni magát. Most aztán igazán semmi kedve sem volt behunyni a szemét! Úgy érezte, hogy ismeretlen, furcsa öröm csiklandozza a szívét, s nem leli a nyugalját...

Hű, de messze van még a reggel!

A sok forgolódásnak az lett az eredménye, hogy Futó végül már nem bírta az ágyban maradni. Fölkelt, mint aki nagy elhatározással tüstént be akar zörgetni az özvegy ablakán, hogy feleségül kérje.

Az anyja is fölneszent a szöszmötölésre:

– Mit keresel, te? Miért nem nyughatsz?

A szavak hideg érintése ráeszméltette a valóságra. Tanácstalanul állt a ház közepén, s alakja olyan valószínűtlen, ködszerű derengésnek tűnt a hosszú gagyájában s kieresztett ingében, mintha az önnön kísértete lett volna. Kezével markolászta a gagya korcát:

– A vizeskártyát keresem... Megszomjaztam... – tapogatózott a sötétben.

Csakugyan ivott pár kortyot a látszat kedvéért...

A holdnak egy-két sugárpázmája sárgán szűrt be a falak közé rekedt sötétbe. Kipillantott a függönytelen ablakon, s nézte a kerítéseken és az udvarokon előmlő lágy, sejtelmes fényeket s távolabb a folyó fölött sejlő halvány ködöket. Sohasem vette észre mostanig, hogy holdtöltekor megbolydul az ember egész belső világa, elkerüli az álmot, és kínzó nyugtalanság vesz rajta erőt. Tapogatózott a holdfény ezüstös árnyából fekete csonkakként kimeredő bútordarabok közt; mintha örvénylene körülöttük a finoman remegő fény. Vaktában fölnyitotta a láda fedelét, s kitapogatta, majd kiszedegette belőle az ünneplőruha-darabokat. Öltözködni kezdett.

A sarokban az ágyból ismét fölemelkedett a boglyas vénasszonyfej:

– No, mi az?

– Megnézem, mit ugat a kutya.

– Hát ugat? – bólogatózott a fej.

– Nem hallja? Ugat hát!

Nagy sóhajtás és újabb bólintás. Majd remegő hangok, halkán:

– Úgy látszik, megromlott a hallásom. Nem hallok semmit...

Ugat vagy nem ugat: mindegy! Nem volt erő, amely visszatarthatta volna Jánost ebben a forró, szédült pillanatban. Olyan legyőzhetetlen vágyat érzett a sütogető menyecske és a zsírszagot árasztó nyári-konyha után, hogy majd szétfeszítette mellét a türelmetlenség.

Megházasodik! Meg ő! – határozta el, s káromkodott a foga közt.

Az öregasszony a fia távozása után darabig még hallgatózott, hátha az ő eltompult füle is fölfogja a kutyaugatást. De nem, nem hallott semmit, csak az éj mindent elárasztó végtelen csöndjét...

János forró elszántsága azonban egyszerre lelohadt a menyecske kapuja előtt. Bátorsága alábbhagyott, s a lába tétovázott, és a keze bizonytalankodott, amint a kilincsre tette.

Odabent, a lefüggönyözött ablakok mögött halványan vergődött a lámpafény. Úgy látszik, a menyecske előkerült éjszakára. János ágaskodott: ha legalább az Erzsi árnyékát láthatná elosonni a függöny sűrű fátyla mögött! De sehol semmiféle mozdulás: mintha odabent aludnának, s égve felejtették volna a lámpát. Menjen rá az ajtóra, s kezdjen dörmöbölni? Vagy az ablak üvegét kocogtassa meg? Megijedne Erzsi, s nagy hirtelen még tolvajt kiáltana, és föllármázná a szomszédokat. Hű, de nehéz bejutni abba a bóbiskoló ablakú házba, amely ezekben az izgalmas pillanatokban valóságos tündérkastélynak tűnt a szemében. Nem, nem üt zajt, óvatosan hátralopakodik a favágótuskóhoz, s megkeresi a fejszét a sötétben. Kár, hogy a sajátját mégsem hozta magával. Egyszerűen vágni kezdi a fát, majd csak kinéz az ajtón a menyecske, ha meghallja a fejsze csattogását.

Még arra is vigyázott, nehogy nyikorduljon a kapu, amint kinyitja meg becsukja. Nézte merőn a világos ablakokat, majd kiégett tőle a szeme. Bűvölet szállta meg, lábujjhegyen lépkedett, mint a tolvaj.

Meg kell házasodni! Asszony kell a házhoz! – biztatta magát.

Kótyagos fejjel, szinte részeg lödörgéssel támolgott át az udvaron, s szeme folyton az ablakon csüggött. Nem látott semmit a sárgásan fénylő tenyéryi üvegen kívül. Egyszerre összeretent. Durva, hirtelen fölharsanó hang ordított rá:

– Állj! Ki vagy?

A holdfényben egy puska sötét csöve meredt a mellének. Aki pedig a fegyvert erősen a hóna alá szorította: egyenruhát viselt, elszánt volt, és fél lábával támadólag előretoppant.

A hangot jól ismerte János. Ő is ilyen rekedt, állati üvöltéssel rezegtette meg a hangszálait, amikor őrséget állott katonáéknál, s valaki feléje közeledett. Első pillanatban, ahogy eliramodott lábaiból az erő, azt képzelte, hogy álmodik, s nem is a Kajcsa Erzsi udvarának homokját tapossa a lába, hanem valahol a laktanya tájékán találta magát.

De hát mit akar tőle ez a csendőr? Mert azt jól látta, hogy csendőr feszeng nagy hősen előtte, s tartja mellének a puskát:

– Mit sündörögsz itt? Lopni akarsz? Még szerencséd, hogy idejében észrevettelek, s nem estél bűnbe! Mars ki az udvarról!

Még hogy ő mit keres itt? Hát nem ő az Erzsi favágója? Nem a menyecske kérlete, hogy aprítsa föl a tűzre való fáját? Hogy ő mit keres itt, az az ő baja, nem tartozik másra! De hogyan került ide a csendőr? Tán az Erzsi álmát őrzi?

Félelem és dac, meglepetés és elszántság egyszerre viharzott fel benne. Legyintett a kezével. Azért mégsem kívánt tengelyt akasztani a csendőrrel, bárhogyan került is az az Erzsi udvarára. Jobb, ha a hatósággal, a pennás emberekkel és azokkal, akik fegyvert viselnek, nem kezd ki a magafajta szegény pária.

– Hát... Favágni... ő kért... Erzsi...

A csendőr szúrósan nézegette, tekintete ugrált, s egy-egy pillantással elkapta a János kezét, mintha attól félne, hogy a legény kést emel rá. De nem; az békésen állott, és semmi rossz szándékot nem árult el. Lehet, hogy a legény leskődni jött az ablak alá. Na, oda ugyan nem teszi a lábát! Az őrmester úr megparancsolta; senki élő lelket a fal közelébe ne engedjen, amíg ő elkölti a vacsoráját odabent...

Favágni? A tuskó messzebb van, nem a ház közelében, oda mehet, aki akar, abba nem szólt bele a csendőr. Különben is tudja, hogy sürgős mezei mun-

ka idején nem lehet favágót találni, világos volt tehát előtte az is, hogy miért akar ez a félig részegen támolgó legény épp a holdvilágon fát aprítani a szép özvegynek. Persze, előbb felöntött a garatra a kocsmában, s csak azután jutott eszébe a favágás – okoskodott magában a csendőr. Leengedte a puskáját, hagyta, hogy János hátramenjen az udvaron és munkához lásson.

Milyen jó, hogy kéznél volt ez az ürügy: a favágás. Különbözik a csendőr valóban tolvajnak nézhetne volna, olyannak, aki a Kajcsa Erzsike tyúkólja körül sündörködik. S még megkönnyebbülést is érzett, hogy ezzel a hazugsággal kivágta magát. Lám, milyen szerencsésen kimászott vele a csávából!

Igen ám, de sajnos, a szerencse forgandó. Futó Jánost ezen az éjszakán mégis inkább a balsors vette üldözőbe s a szerencse egészen hátat fordított neki. Ugyanis alighogy csapkodni kezdett a fejszével, mindjárt az első koppantások után – azért-e, mert az esze megzavarodott és másfelé kalandozott, vagy azért, mert a fejsze vasát az ördög irányította és nem az ő akarata? – olyan ügyetlenül sújtott le a tuskóra fektetett faágra, hogy a vas éle a fa helyett a kezére mérte a kemény ütést. Előbb csak mintha villanyáram cikázott volna át a testén, de a következő pillanatban éles fájdalom hasított az ujjáiba. s kibuggyant a vére. Nem jaidult föl, nem üvöltött, még csak föl sem szisszent. Ahogy a fenéke lassan leereszkedett az udvar kemény talajára, s térdét az álla alá húzta, és vizsgálgatni kezdte az ütés nyomát, döbbenetesen fedezte fel, hogy három ujját alaposan elmetszette. Szinte élettelenül fityegtek azok a keze fejjén, mint valami idegenné vált testrészek. Kezgyetlenül bugyogott a vére...

A csendőrt hajtotta a kíváncsiság. S hogy olyan hirtelen félbemaradt a fejszecsattogás, odasétált a földön kuporgó legényhez. Megnézte a sebet, s irtózva hunyorgott az elmetszett véres ujjakra. Sajnálkozva csóválta a fejét, s odanyújtotta Jánosnak a saját kincstári zsebkendőjét, hogy azzal pónyálja be sebesült kezét.

Az éjszaka sötét leple – még ha holdvilág szövi is be álmatag fényével – elrejti a maga titkait az emberek szeme előtt. A kóborló és folyton szimatolható kutya pedig (amelyek megszaglázzák az őrmester úr nyomát is) szerencsére nem tudnak beszélni. Nem ugatják ki a titkokat.

A csendőr behúzódott az udvar sötétjébe; figyelt, egyre fürkészte az éjszakát. Élő lélek nem közelíthetett az Erzsébet kivilágított ablakaihoz...

Nem derült ki soha, hogy mi történt azon az éjszakán Futó Jánossal, a szerencsétlenül járt favágó legénnyel. Ő maga nem beszélte el, s a csendőr szája is lakattal őrizte a „szolgálati” titkot.

Tény, hogy a malacaitól szerencsésen megszabadult Futó János azóta se házasodott meg. Pedig sok szép és ügyes leány illette magát a faluban, kivált vasárnaponként, összefogózva, alá s fel sétálgatva az utcán. Némelyiknek olyan rengő és dús volt a csípője, hogy szinte megszólalt, úgy hívogatta a búsuló legényfejeket: „Borulj reám, hunyd be a sóvár szemed, pihenj meg, és felejts el mindent, és vigasztalódj, te szegény árva...”

Minap egy asszony állította meg Jánost, s az ujjai felől tudakozódott. Már előre elborította orcáját a sajnálkozás, összehúzta a szemét, és iszonykodva nézegette a hegedt sebeket.

János azonban nem csinált nagy dolgot belőle. Készségesen fölemelte sérült kezét, s nyíltan, őszintén mutatta az érdeklődőknek. Ez a legkevesebb! Sokkal nagyobb baj lett volna, ha azon az éjszakán nem vágja ki magát a favágással. Úgy érezte, ő a győztese annak a bolond, holdfényes éji órának, amikor nagy vágyakozásában csaknem elvesztette a fejét. Három ujj? Sebaj. Fő, hogy a feje a helyén!

A naptár azóta is egyre hajigálja a napokat és a heteket a soha el nem mondott titok fölé...

– Semmi az – magyarázta készségesen a sajnálkozó asszonynak Futó János. – Csak az a baj, hogy nemigen bírom mozgatni a három ujjam. Nem is éreznek, akár tüvel is szurkálhatom őket. Mintha nem volnának. Azazhogy mégis megvannak, de sok-

szor kényelmetlenek, akadályoznak a munkában. Ha nem volnának, talán jobban meg tudnám markolni az eke szarvát meg a fejsze nyelvét. Az is megfordult az eszemben, hogy egyszer lecsapom őket, lenyisszentem, ott egye meg a fene! Minek nekem ez a három ujj?

Ilyeneket beszélt. És mégsem mondta soha senki róla, hogy egy kerékkal több kotyog a fejében, sem azt, hogy eggyel kevesebb.

Csókfalva, 1935